

Европейски съд по правата на човека

Абдулазис, Кабалес и Балкандали срещу Обединеното кралство
(Abdulaziz, Cabalez and Balkandali v. the United Kingdom)

Жалби №№ 9214/80, 9473/81 и 9474/81, А.94

Решение от 28 май 1985 г.

(резюме)*

Чл. 14: забрана за дискриминация, във връзка с **чл. 8;** **чл. 13:** ефективно вътрешноправно средство за защита

Свободата на преценка на държавата зависи от обстоятелствата, разглеждания въпрос и неговия контекст. Поощряването на равенството между половете е важна цел в държавите-членки на Съвета на Европа. Трябва да се посочат много сериозни основания, за да може едно различие в третирането на основата на пола да се приеме за съобразно с Конвенцията.

Разликата, която може да съществува между респективното влияние на мъжете и на жените върху националния пазар на труда, не е достатъчно значима, за да оправдае различие в третирането що се отнася до възможността съпругът или съответно съпругата на установило се в една държава лице да се присъединят към него. Понятието дискриминация по смисъла на чл. 14 по принцип включва случаите, в които без адекватно оправдание лице или група от лица са третирани по-неблагоприятно от други такива, макар и по-благоприятното третиране да не се изисква от Конвенцията.”

Факти по делото

Жалбоподателките г-жа Абдулазис, г-жа Кабалес и г-жа Балкандали живеели постоянно и на законно основание в Обединеното кралство. В съответствие с действащите към момента Правила от 1980 г., уреждащи имиграционните въпроси, на техните съпрузи било отказано разрешение да останат с тях или да се присъединят към тях в страната.

А. Положението на г-жа Абдулазис

Г-жа Наргис Абдулазиз, родена и израснала в Малави, заминала за Обединеното кралство през 1977 г., а през 1979 г. ѝ било дадено право на безсрочно пребиваване в страната.

През октомври 1979 г. г-н Ибрамобаи Абдулазиз – португалски гражданин, бил допуснат на посещение в Обединеното кралство, за срок от 6 месеца. Запознал се с жалбоподателката, двамата се сгодили и на 8 декември с. г. сключили брак. На това основание г-жа Абдулазис веднага поискала от властите

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

да разрешат на съпруга ѝ да остане постоянно в Обединеното кралство. Искането ѝ не било удовлетворено, тъй като съгласно приложимите правила мъж, сключил брак с постоянно и законно пребиваваща в страната жена, можел да получи такова разрешение само ако съпругата му има статута “гражданин на Обединеното кралство и колониите” и тя или някой от родителите ѝ са родени там. При по-нататъшните постъпки на г-жа Абдулазис властите изтъкнали и мотива, че двамата могат да живеят заедно в Португалия и няма изключителни обстоятелства, които да налагат отклонение от имиграционните правила.

Г-н Абдулазиз останал в страната без разрешение и към момента на производството в Страсбург все още се намирал там. През 1982 г. на семейството се родил син. Подадените междуременно молби да му се разреши постоянно пребиваване също били отхвърлени.

2. Положението на г-жа Кабалес

Г-жа Арсели Кабалес, гражданка на Филипините и родена там, с азиатски произход, влязла в Обединеното кралство през 1967 г. с разрешение за работа като медицинска сестра и право на пребиваване първоначално за 12 месеца. Тя продължила да работи и след това, със съответно разрешение, и ѝ било позволено да остане постоянно в страната.

Г-н Лудовико Кабалес, също гражданин на Филипините, се запознал с жалбоподателката през 1977 г. в Манила и отново се срещнал с нея, пак там, през 1979г., когато двамата се сгодили. Сватбената им церемония се състояла през април 1980 г. във Филипините, но без те да са се снабдили с изискуемото се разрешение. Съгласно филипинския граждански кодекс, такъв брак бил недействителен, освен ако страните са живели на съпругески начала най-малко пет години преди сключването му.

Скоро след това жалбоподателката се върнала в Обединеното кралство, за да продължи да работи. Информирала Министерството на вътрешните работи, че е сключила брак с г-н Кабалес и поискала да му бъде разрешено да дойде в Обединеното кралство. На 27 ноември той кандидатствал за виза пред британското посолство в Манила, за да се присъедини към съпругата си и да се установи в Обединеното кралство. Министерството информирало г-жа Кабалес, че искането на съпруга ѝ за виза не може да бъде уважено, тъй като тя нямала статута “гражданин на Обединеното кралство и колониите” и нито тя, нито някой от родителите ѝ, били родени там. На последващи искания на семейството също било отказано с мотива, че нямало пречка да живеят заедно във Филипините.

От април 1980 г. до декември 1984 г. г-н Кабалес продължил да живее във Филипините и семейството било разделено, с изключение на кратък период през 1983 г., когато г-жа Кабалес посетила страната. През 1984 г. било уважено искането ѝ за британско гражданство, с което загубила филипинското си гражданство. Г-н Кабалес поискал разрешение да се установи в Обединеното кралство като съпруг на британска гражданка. Отказано му било на 1 октомври 1984г., но му била дадена виза, за да влезе в страната за срок от три месеца, с цел сключване на брак. Той пристигнал на 19 декември 1984 г. и на 26 януари 1985 г. страните сключили брак там. На 4 февруари му било дадено разрешение да остане в качеството си на съпруг за срок от 12 месеца, с възможност след изтичането му да кандидатства за безсрочно пребиваване.

Правителството е поискало от Европейския съд да се произнесе относно действителността на брака от 1980 г., сключен във Филипините. Според

представителя на г-жа Кабалес пред Европейския съд, дори и да е имало порок, той е чисто формален и положението на страните е подобно на това при брак по общото право. Жалбоподателката и правителството спорят дали бракът е недействителен ab initio или се счита за валиден до обявяването му за недействителен по съдебен ред.

3. Положението на г-жа Балкандали

Г-жа Сохаир Балкандали, родена в Египет, посетила Обединеното кралство за първи път през 1973 г., с разрешение за пребиваване за един месец. След това на няколко пъти ѝ било разрешавано да остане в страната като посетител или като студент. През 1978 г. сключила брак с гражданин на Обединеното кралство и на това основание ѝ било разрешено безсрочно пребиваване, а през октомври 1979 г. била регистрирана като гражданка на кралството и колониите. По това време обаче тя вече се била разделила със съпруга си и бракът им бил разтрогнат през октомври 1980 г.

Г-н Бекир Балкандали, роден в Турция и неин гражданин, влязъл в Обединеното кралство като "посетител" през януари 1979 г., с разрешение за едномесечно пребиваване. След това получил разрешение да остане като студент до 31 март 1980 г. Искането му за продължаване на това разрешение било оставено без уважение, тъй като не посещавал занятията и не съществувала увереност че е истински студент и ще напусне страната след приключването им.

От есента на 1979 г. жалбоподателката живеела с г-н Балкандали. През април 1980 г. им се родил син, който имал правото да живее постоянно в Обединеното кралство. На 14 октомври 1980 г. Съветът по благосъстоянието на имигрантите отправил искане на г-н Балкандали да се разреши да остане в страната, за да сключи брак със своята годеница - жалбоподателката. Те били интервюирани от представители на Министерството на вътрешните работи през март 1981 г. и представили доказателства, че са сключили брак през януари с. г. Поради това искането било разгледано като искане на съпруг да остане при съпругата си, установена в Обединеното кралство. Разрешение им било отказано, тъй като г-жа Балкандали не била гражданин на Обединеното кралство и колониите, който е роден там или някой от родителите му е роден там. Понататъшните им постъпки останали без резултат, като бил изтъкнат мотива, че няма пречки двамата да живеят в Турция и не съществуват изключителни обстоятелства, които да налагат отклонение от имиграционните правила. Властите, обаче, не предприели никакви мерки за депортиране на г-н Балкандали. На 1 януари 1983 г. г-жа Балкандали придобила автоматично британско гражданство, по силата на Закона за британската националност от 1981 г., и на това основание на съпруга ѝ било разрешено пребиваване за срок от 12 месеца, а впоследствие и безсрочно.

Резюме на решението на Европейския съд

В жалбите си, съединени от Комисията за общо разглеждане, г-жа Абдулазиз, г-жа Кабалес и г-жа Балкандали твърдят, че са жертви на дискриминация на основание на пол, раса, а в случая на г-жа Балкандали и на рождение, и че са налице нарушения на [чл. 3](#) и на [чл. 8](#) от Конвенцията, взети отделно и във връзка с чл. 14. Поддържат също така, че в нарушение на чл. 13 не са съществували ефективни вътрешноправни средства за тяхната защита.

I. По твърдението за нарушение на чл. 8

Подобно на Комисията, Съдът не приема тезата на правителството, че спрямо имиграционния контрол се прилага единствено [Протокол № 4](#) към Конвенцията, а не и чл. 8 и другите нейни текстове. Той отбелязва, че жалбоподатели са не съпрузите, а съпругите, които се оплакват не от отказ да им се разреши да влязат или да останат в Обединеното кралство, а от това, че като законно пребиваващи в страната лица са лишени или застрашени от лишаване от общуване със съпрузите си на нейната територия. Макар и някои аспекти на правото на влизане в една страна да се регулират от Протокол № 4, не може да се изключи възможността мерки в сферата на имиграцията да засегнат правото на зачитане на семейния живот по чл. 8.

По-нататък Съдът отбелязва, че като гарантира зачитането на семейния живот, чл. 8 предполага съществуването на семейство, но това не означава, че един възнамеряван семеен живот е изцяло извън приложното му поле. Понятието “семейство” във всички случаи включва отношение, породено от законен брак, сключен с действителното намерение за водене на съпругески живот, като браковете на г-н и г-жа Абдулазиз и г-н и г-жа Балкандали. Съдът отбелязва също така, че г-н и г-жа Абдулазиз не само са сключили брак, но и са живели заедно известно време. Що се отнася до г-жа Кабалес, правителството твърди, че жалбата ѝ е недопустима поради невалидността на сключения във Филипините брак. Съдът приема, че този аргумент касае съществуването на жалбата, а не допустимостта ѝ. Г-н и г-жа Кабалес са осъществили процедура по сключване на брак, смятали са се за женени и действително са желали да водят нормален семеен живот, което са и направили впоследствие. При тези обстоятелства, установеното отношение е достатъчно, за да обоснове приложението на чл. 8.

Предвид важността на поставените проблеми, Съдът, за разлика от Комисията, разглежда и въпроса има ли нарушение на чл. 8, взет сам по себе си. Той припомня, че най-важната цел на чл. 8 е защита на индивида от произволна намеса на държавните власти, но ефективното “зачитане” на семейния живот може да включва и позитивни задължения. “Все пак, особено що се отнася до тези позитивни задължения, понятието “зачитане” не е еднозначно и, като се има предвид разнообразието на практиката и ситуацията в договарящите държави, изискванията му варират в отделните случаи. Следователно, това е област, в която договарящите държави разполагат с широка свобода на преценка при определяне на мерките, които трябва да предприемат, за да осигурят съответствие с Конвенцията, като държат сметка за нуждите и възможностите на обществото и на индивидите (решенията по [Белгийското езиково дело](#)¹, 23 юли 1968 г., А.6, стр. 32, § 5 и по делата [Национален съюз на белгийската полиция](#)², 27 октомври 1975 г., А.19, стр. 18, § 39; [Маркс](#)³, 13 юли 1979 г., А.31, стр. стр. 15, § 31 и [Расмусен](#)⁴, 28 ноември 1984 г., А.87, стр. 15, § 40). В частност, в разглежданата сфера обхватът на задължението на държавата да допусне на територията си роднини на установили се там имигранти ще варира в зависимост от конкретните обстоятелства в случаите на

---

¹ Case relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium (“Belgian Linguistic case”)

² National Union of Belgian Police v. Belgium

³ Marckx v. Belgium

⁴ Rasmussen v. Denmark

засегнатите лица. Освен това, Съдът не може да не вземе предвид, че настоящото дело е свързано не само със семейния живот, но и с имиграцията, и че съобразно с международното право държавата има право да контролира влизането на територията ѝ на лица, които не са нейни граждани, като спазва договорните си задължения. (...)

Не може да се приеме, че наложените от чл. 8 обязанности включват общо задължение на договарящата държава да уважава избора на брачни двойки на страна, в която да живеят, и да приема съпруга, който не е гражданин, за постоянно пребиваване. В настоящия случай жалбоподателките не са доказали съществуването на пречки да установят семейния си живот в техните или на съпрузите им родни страни, нито наличието на специални причини, поради които това не може да се очаква от тях.”

В допълнение Съдът отбелязва, че по времето на сключването на браковете си жалбоподателките са знаели статута на партньорите си и възможните пречки за постоянното им пребиваване, съответно допускане, в Обединеното кралство.

По тези съображения той не намира нарушение на чл. 8, взет самостоятелно.

II. По твърдението за нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 8 от Конвенцията

Правителството отрича да е налице различно третиране на основата на раса, а за различното третиране на основата на пол и рождение твърди, че има обективно и разумно оправдание и е пропорционално на преследваната цел.

Съдът припомня, че макар и чл. 14 да е автономен в смисъл, че прилагането му не предполага непременно нарушение на някоя от разпоредбите на Конвенцията, гарантиращи права и свободи, той няма място ако фактите не попадат в обсега на една или повече от тези разпоредби. Въпреки че Обединеното кралство не е било длъжно да приеме г-н Абдулазиз, г-н Кабалес и г-н Балкандали да се установят за постоянно в страната, поради което Съдът не намира нарушение на чл. 8, разгледан самостоятелно, фактите по делото попадат в приложното поле на този текст. Следователно, чл. 14 е приложим.

Съдът напомня и установените в практиката му критерии за определяне дали различието в третирането е дискриминационно.

“Договарящите държави имат известна свобода на преценка, когато решават дали и до каква степен различията в иначе сходни ситуации оправдават различно правно третиране (вж. споменатото решение по делото [Расмусен](#), стр. 15, § 40), но Съдът е този, който има последната дума по този въпрос.”

При конкретните обстоятелства по делото Съдът смята, че трябва да изследва последователно трите признака, на които се твърди, че се е основавало дискриминационно различие в третирането.

A. Твърдяната дискриминация на основата на пола

Не се спори, че за постоянно пребиваващ в Обединеното кралство мъж е било по-лесно да получи разрешение съпругата му да влезе или да остане за постоянно в страната, отколкото за жена в същото положение по отношение на съпруга ѝ. Спорен е въпросът дали това различие е имало обективно и разумно оправдание.

Правителството твърди, че различното третиране е било обосновано от необходимостта да се защити националният пазар на труда в един момент на висока безработица. Според статистиката мъжете търсели работа по-често от жените и мъжете-имигранти можели да повлияят повече на този пазар.

Жалбоподателките възразяват, че правителството игнорира съвременната роля на жените и факта, че мъжете може да имат собствен бизнес и да създават работни места, вместо да ги търсят, както бил случаят с г-н Балкандали.

В доклада си Комисията приема, че има дискриминация, основаваща се на пола, тъй като използваните средства не са пропорционални на преследваните цели.

Съдът признава, че приложимите правила са имали за цел да защитят националният пазар на труда. “Тази цел несъмнено е легитимна, но това не обосновава само по себе си легитимност на проведеното в Правилата от 1980 г. различие относно възможността на установилите се в Обединеното кралство имигранти мъже и жени да получат разрешение - първите за своите съпруги или годеници, а вторите за своите съпрузи или годеници, които не са граждани на страната - да влязат или да останат в нея.”

Съдът припомня, че свободата на преценка на държавата зависи от обстоятелствата, разглеждания въпрос и неговия контекст (споменатото решение по делото *Расмусен*, стр. 15, § 40). “Що се отнася до разглеждания в настоящия случай въпрос, може да се каже, че поощряването на равенството между половете днес е важна цел в държавите-членки на Съвета на Европа. Това означава, че трябва да се посочат много сериозни основания, за да може едно различие в третирането на основата на пола да се приеме за съобразно с Конвенцията.”

Съдът не намира за убедителни аргументите на правителството. Може и да е вярно, че средно процентът на “икономически активните” мъже в работоспособна възраст е по-голям от този на жените (във Великобритания 90 % от мъжете и 63 % от жените), както и че съгласно статистиката съотношението при имигрантите е подобно.

“Все пак, това не доказва, че подобни различия съществуват в действителност – или биха съществували, ако не действаха Правилата от 1980 г. – що се отнася до съответното влияние на съпрузите и съпругите - имигранти върху пазара на труда в Обединеното кралство. В тази връзка трябва да се държи сметка и за други фактори.” Съдът отбелязва, че да си “икономически активен” не винаги означава да търсиш друг да те наеме на работа; че към 1980 г. броят на съпругите-имигрантки вече значително е надхвърлял този на съпрузите-имигранти, както и че много от съпругите-имигрантки са били “икономически активни” и, макар и значителна част от тях да са работели на непълен работен ден, влиянието им върху пазара на труда не следва да се подценява.

“Във всеки случай, Съдът не е убеден, че разликата, която все пак може да съществува между респективното влияние на мъжете и на жените върху националният пазар на труда, е достатъчно значима, за да оправдае различието в третирането, от което се оплакват жалбоподателките, що се отнася до възможността за установило се в Обединеното кралство лице съпругът или съответно съпругата му да се присъединят към него.”

Без да прави изводи за достоверността на числото, с което правителството твърди, че прилагането на спорните правила е намалило броя на съпрузите-имигранти, Съдът отбелязва, че това намаление е съвпаднало по време със значително увеличаване на безработицата, както и че според самото правителство част от него се дължи по-скоро на икономически причини. Във всеки случай, по

вече изложените съображения това не оправдава различното третиране на мъже и жени.

Съдът не приема и аргумента на правителството, че Обединеното кралство не е нарушило чл. 14, тъй като в някои отношения е действало по-щедро, отколкото изисква Конвенцията, а именно като е приемало съпруги и годеници на установили се в страната мъже.

“Той подчертава, че чл. 14 цели избягването на дискриминация при упражняването на правата по Конвенцията, доколкото изискванията на последната могат да бъдат задоволени по различни начини. Понятието дискриминация по смисъла на чл. 14 по принцип включва случаите, в които без адекватно оправдание лице или група от лица са третирани по-неблагоприятно от други такива, макар и по-благоприятното третиране да не се изисква от Конвенцията.”

Поради това Съдът приема, че жалбоподателките са станали жертви на дискриминация, основаваща се на пола, в нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 8.

Б. Твърдяната дискриминация на основата на раса

Пред Съда жалбоподателките се обосновават със становището на останалите в малцинство членове на Комисията, според което основният резултат от приетите правила е бил предотвратяване на имиграция от страните от Новата британска общност и Пакистан. Не ставало въпрос за съвпадение, тъй като историята на законодателството разкривала намерение “да се намали броят на цветнокожите имигранти”. По своите резултат и цел правилата били непряко расистки и имало нарушение на чл. 14 спрямо г-жа Абдулазиз и г-жа Кабалес.

Формиралите мнозинство членове на Комисията са приели, че в това отношение няма нарушение на чл. 14, тъй като не е доказано различие в третирането, основано на расова принадлежност.

Съдът споделя последното становище. Самите правила не разграничават лица и групи според расовата им или етническа принадлежност, а напротив – предписват еднаквото им прилагане, без оглед на раса, цвят на кожата или религия. Както Съдът вече посочи, основната причина за приемането им е било желанието да се защити пазарът на труда. “Фактът, че голямата част от имиграцията, срещу която са били насочени правилата, се е състояла от потенциални имигранти от Новата британска общност и Пакистан, и че в резултат на това по времето на събитията те са засегнали по-малко бели хора, отколкото други, не е достатъчно основание да се приеме, че са расистки по своя характер – това е резултат, който произтича не от съдържанието на правилата от 1980 г., а от обстоятелството, че сред желаещите да емигрират някои етнически групи са имали превес над други.”

Следователно, жалбоподателките не са жертви на дискриминация на расова основа.

В. Твърдяната дискриминация на основата на рождение

Г-жа Балкандали твърди, че е жертва на такава дискриминация, тъй като съгласно спорните правила само онези жени със статут на гражданин на кралството и колониите, които са родени в страната или имат роден в страната родител, можели да претендират съпрузите им да бъдат приети за постоянно на територията ѝ.

Не се спори, че правилата от 1980 г. са установявали различие в третирането, основано на рождение. Въпросът е дали то е имало обективно и разумно оправдание.

Г-жа Балкандали твърди, че последващата отмяна на това разграничаване сочи, че то не е било оправдано.

Според правителството, разликата е била оправдана от грижата да се спестят трудности на жени, имащи тесни връзки с Обединеното кралство.

Комисията е приела, че различното третиране, основаващо се само на случайния факт на рождението, без оглед на конкретните обстоятелства, представлява дискриминация в нарушение на чл. 14.

“Съдът не може да сподели становището на Комисията. Посочената от правителството цел несъмнено е легитимна от гледна точка на чл. 14. Вярно е, че лице като г-жа Балкандали, което се е установило в една страна в продължение на няколко години, също може да е създадо тесни връзки с нея, макар и да не е родено там. Въпреки това, по принцип има убедителни социални съображения за специално третиране на лицата, чиято връзка с дадена страна произхожда от раждането им в нея. Следователно, разликата в третирането трябва да се разглежда като имаща обективно и разумно оправдание и, по-специално, не се установява резултатите ѝ да нарушават принципа на пропорционалността. Този извод не се променя от факта, че впоследствие имиграционните правила по този въпрос са били изменени.

Поради това Съдът приема, че г-жа Балкандали не е била жертва на дискриминация, основана на рождение.”

III. Относно твърдяното нарушение на чл. 3

Според жалбоподателките, дискриминацията, на която са били подложени, съставлява посегателство върху човешкото достойнство. Те изтъкват и продължителната раздяла на г-н и г-жа Кабалес, както и преживените от г-жа Абдулазис и г-жа Балкандали тревоги и стрес.

“Съдът отбелязва, че различието в третирането, от което те се оплакват, не разкрива оскърбление или неуважение към техните личности, както и че не е имало за цел да унижава или подценява, което не е и станало, а е било насочено единствено към постигане на посочените по-горе цели. Следователно, то не може да се приеме за “унизително”.

В съответствие с това, няма нарушение на чл. 3.”

IV. Относно твърдяното нарушение на чл. 13

Жалбоподателките твърдят, че не са разполагали с ефикасно средство за защита във връзка с оплакванията си по чл. чл. 3, 8 и 14 от Конвенцията.

Комисията счита, че е налице нарушение на чл. 13.

“Съдът намери, че основаната на пола дискриминация, на която г-жа Абдулазис, г-жа Кабалес и г-жа Балкандали са станали жертви, е резултат от правила, несъобразни с Конвенцията в това отношение. В тази връзка, тъй като Обединеното кралство не е инкорпорирало Конвенцията във вътрешното си право, не би могло да има “ефикасно средство”, както се изисква от чл. 13.” Разполагаемите средства за защита са могли да бъдат ефикасни само ако засегнатият твърди, че дискриминацията произтича от неправилно прилагане на Правилата от 1980 г. Подобен довод обаче не е правен, нито се е поддържало, че

дискриминацията противоречи на вътрешното право по какъвто и да е друг начин.

Поради това Съдът заключава, че е налице нарушение на чл. 13.⁵

Съдът намира, че констатацията за нарушение съставлява достатъчно удовлетворение за претърпените от жалбоподателките неимуществени вреди и им присъжда разноски.

---

⁵ Решението е единодушно по всички оплаквания и текстове от Конвенцията.